

Bijlage 4: Werkenden met een laag inkomen

Dit overzicht gaat in op de inzichten die de cijfers van het CBS bieden op het punt van werkenden met een laag inkomen. Als eerste zal ingegaan worden op de ontwikkeling van het aantal werkenden met een laag inkomen tussen 2010 en 2013. Vervolgens gaat dit overzicht in op de belangrijkste oorzaken van een laag inkomen en wat de kenmerken zijn van de groep. Bij de kenmerken is in het bijzonder aandacht voor de huishoudsamenstelling en daarmee ook de eenverdiener.

Wat is de lage inkomensgrens?

De lage-inkomensgrens wordt door het CBS vastgesteld aan de hand van bijstandsniveau van 1979 toen dit op een hoog niveau lag. Dit bedrag wordt ieder jaar gecorrigeerd voor inflatie. De lage-inkomensgrens ligt boven de bijstandsuitkering van een alleenstaande. Hiermee beoogt het CBS dat huishoudens die uitsluitend of vooral op bijstand zijn aangewezen tot de categorie met een laag inkomen gerekend worden. Het CBS interpreteert deze grens als een risico op armoede.

Voor 2013 is het bedrag voor een alleenstaande € 1.010 per maand of € 12.120 per jaar. Voor de vertaling van deze grens naar verschillende gezinssamenstellingen worden door het CBS equivalentiefactoren gebruikt.

Ontwikkeling van het aantal huishoudens met een laag inkomen

Het aantal werkenden met een laag inkomen is gestegen van 133 duizend in 2010 naar 160 duizend in 2013. Hiervan is 84 duizend werknemer en 75,8 duizend zelfstandige¹. Van de 160 duizend huishoudens met inkomen uit werk onder de lage inkomensgrens in het peiljaar, is het aantal met een langdurig laag inkomen 44 duizend.² Hiervan hebben 25 duizend huishoudens werk uit loondienst en 19 duizend inkomen uit eigen onderneming.

Tabel 1: Aantal huishoudens met werk als voornaamste inkomensbron en een laag inkomen x 1.000 (2013)

	Langdurig onder lage-inkomensgrens			Onder lage-inkomensgrens, niet langdurig			Boven lage-inkomensgrens		
	Totaal	Werknemer	Zelfstandige	Totaal	Werknemer	Zelfstandige	Totaal	Werknemer	Zelfstandige
2010	32	18	14	133	66	67	3942	3308	634
2013	44	25	19	160	84	76	3869	3199	670

De stijging van het aantal werkenden met een laag inkomen is in lijn met de trend die te zien is in de ontwikkeling van het totale aantal huishoudens met een laag of langdurig laag inkomen als gevolg van de economische crisis. Het CBS heeft eerder aangegeven dat het aantal personen met een laag inkomen in 2014 de top heeft bereikt en dat naar verwachting de daling is ingezet.³ Het SCP beschrijft

¹ Alle huishoudens waar een van de leden zelfstandige is, worden beschouwd als een huishouden met inkomen uit eigen onderneming. Bij een deel van deze huishoudens wordt er daarnaast ook in loondienst gewerkt.

² Een langdurig laag inkomen met werk als voornaamste inkomensbron wil niet zeggen dat huishoudens alle drie de jaren werk als voornaamste inkomensbron hadden.

³ Armoede en sociale uitsluiting 2015.

eenzelfde trend waarmee het aantal personen onder de niet-veel-maar-toereikendgrens in 2014 iets daalt en naar verwachting verder aan het dalen is.

Welke oorzaken zijn er?

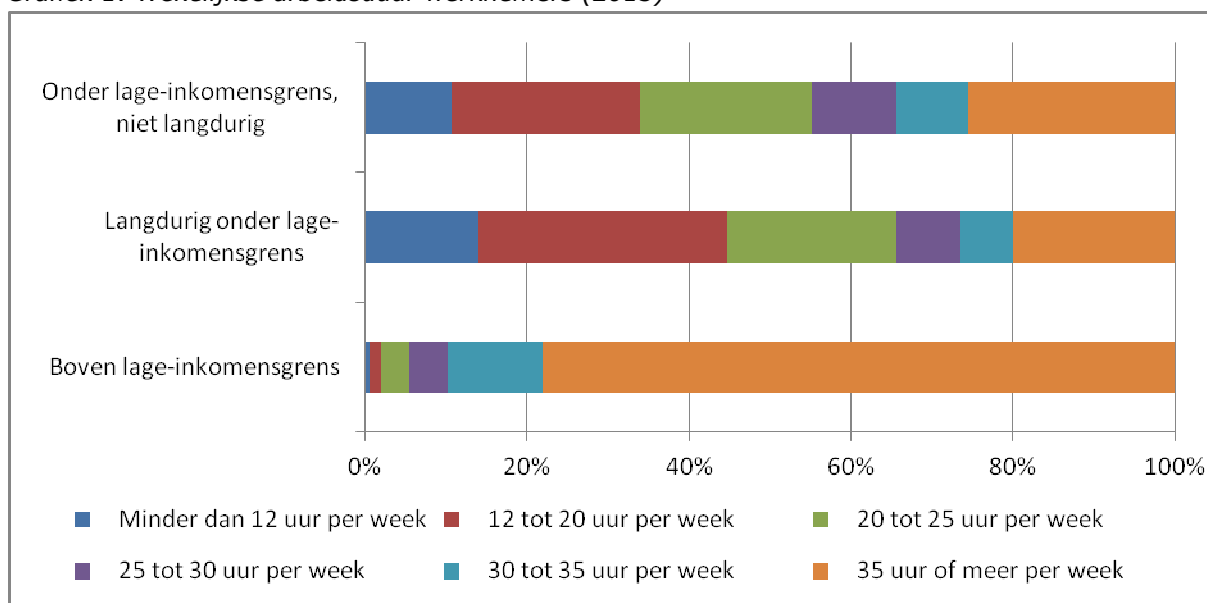
Datum

Belangrijkste oorzaak is werk in deeltijd

Onze referentie
2016-0000249048

Het CBS-rapport over 2010 gaf aan dat de belangrijkste factor in het hebben van een laag inkomen een laag uurloon in combinatie met lage wekelijkse arbeidsduur is. In 2013 is hetzelfde patroon te zien. Zo laat grafiek 1 zien dat van de hoofdkostwinners met een niet-langdurig laag inkomen driekwart minder dan 35 uur per week werkt, waarvan de helft minder dan 25 uur. Bij hoofdkostwinners met een langdurig laag inkomen werkt 80% minder dan 35 uur per week, waarvan ruim 60% minder dan 25 uur.

Grafiek 1: *Wekelijkse arbeidsduur werknemers (2013)*

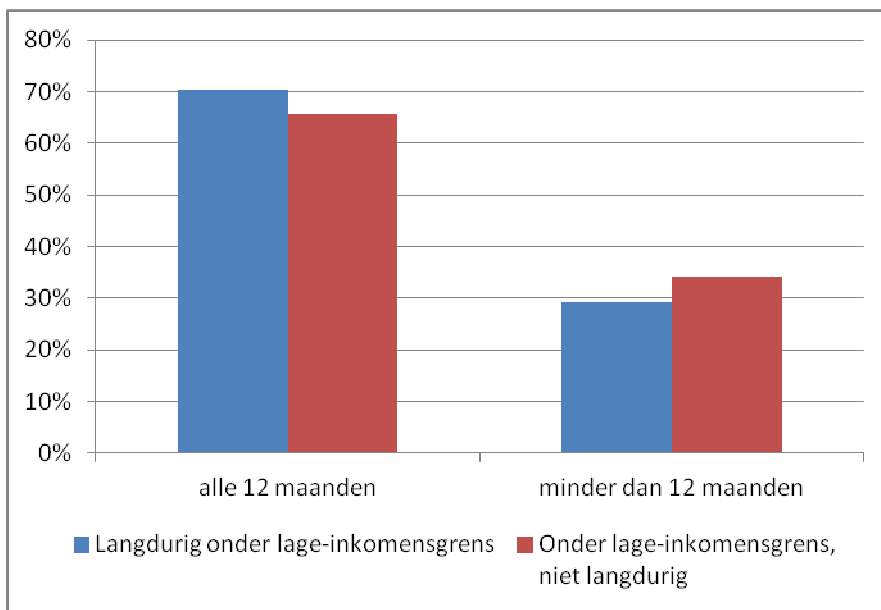
Niet het hele jaar werk

Van beide groepen, werknemers en zelfstandigen, werkt een aanzienlijk deel niet het volledige jaar. Bij de langdurige en niet-langdurige groep is respectievelijk 30% en 33% minder dan 12 maanden werkzaam geweest.⁴ Het inkomensdeel wat uit werk wordt verdiend, kan dan nog steeds de voornaamste inkomensbron zijn, waardoor het huishouden als werkend kan worden aangeduid. Hierdoor kan het besteedbaar inkomen per jaar onder de lage-inkomensgrens uitkomen ook al kan het bruto-loon of de bruto-winst per maand voldoende zijn.

Grafiek 2: *Hoofdkostwinnaar aantal maanden werkzaam in loondienst (2013).*⁵

⁴ Deze personen zijn bijvoorbeeld een deel van het jaar werkloos geweest.

⁵ In grafiek 2 wordt een vergelijking gemaakt van de voornaamste inkomensbron van het huishouden en de voornaamste inkomensbron van de hoofdkostwinner. Dit zijn twee verschillende begrippen. In de cijfers kan het daarom voorkomen dat de voornaamste inkomensbron van het huishouden werk is, terwijl de hoofdkostwinner in geen enkele maand werk als voornaamste inkomensbron heeft.

Datum

Onze referentie
2016-0000249048

Een laag inkomen door negatieve vermogensinkomsten

Naast een lage werkintensiteit had 10% van deze huishoudens daarbij ook negatieve vermogensinkomsten⁶ van meer dan € 2.500. 11% van de huishoudens had op basis van hun brutoloon- en/of winst een inkomen boven de lage-inkomensgrens. De helft hiervan had negatieve vermogensinkomsten van meer dan 5 duizend euro waardoor het huishoudinkomen waarschijnlijk alsnog onder de lage-inkomensgrens kwam.

Onvoldoende inkomen uit onderneming

Voor zelfstandigen geldt dat huishoudens waar noch de hoofdkostwinner, noch de partner een baan heeft naast het eigen bedrijf, een grotere kans hebben op een laag inkomen. In 2013 heeft 81% van zelfstandigen met een laag inkomen geen aanvullende inkomsten binnen het huishouden. Bij zelfstandigen met een inkomen boven deze grens is dit 71%.

Welke overige kenmerken spelen een rol?

Vaker een tijdelijk contract

Waar 15% van de hoofdkostwinners met een midden of hoog inkomen een contract voor bepaalde tijd heeft, is dit bij hoofdkostwinners met een langdurig en niet langdurig laag inkomen respectievelijk 28% en 32%. Uit de cijfers blijkt dus dat hoofdkostwinners met een laag inkomen vaker een tijdelijk contract hebben dan hoofdkostwinners met een midden of hoog inkomen.

Vermogen

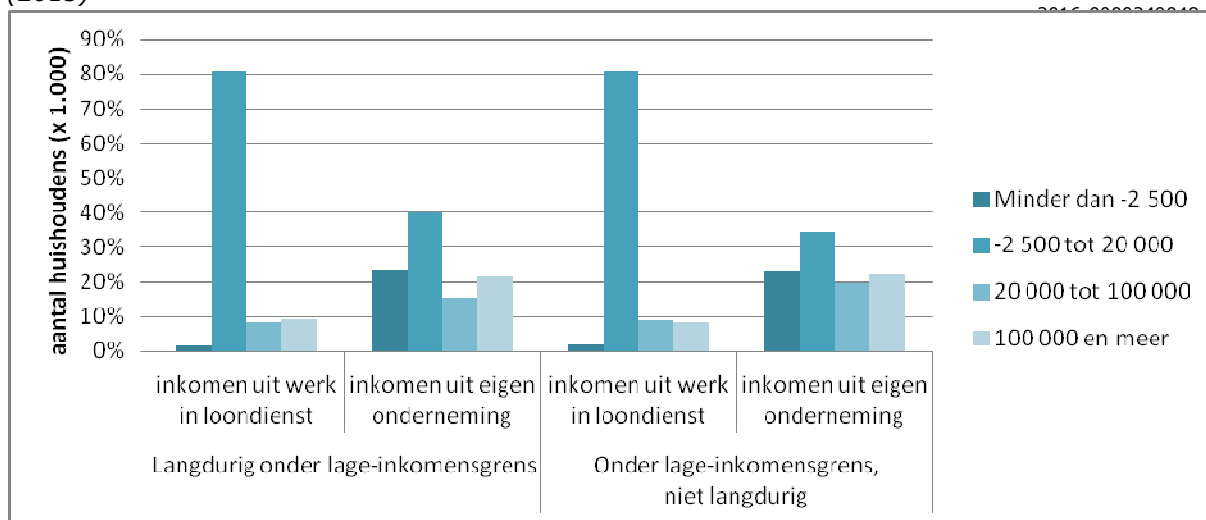
15% van de werkende huishoudens met een laag inkomen heeft een vermogen⁷ boven de € 100.000. Wanneer alleen gekeken wordt naar zelfstandigen is dit aandeel ruim een vijfde. Een aanzienlijk deel heeft dus in ieder geval een financiële buffer achter de hand.

⁶ Hierbij gaat het veelal om betalingen aan schulden.

⁷ Exclusief eigen woning.

Negatieve vermogens, exclusief hypotheek, komen ook vaker voor bij zelfstandigen. Bij de groep zelfstandigen met een laag inkomen heeft ongeveer een kwart een schuld van meer dan € 2.500.

Grafiek 3: Aantal huishoudens onder lage-inkomensgrens per vermogensklasse (2013)⁸

Vaker laag inkomen bij alleenstaanden en alleenstaande ouders

Huishoudtype speelt ook een rol. Binnen de groep huishoudens met inkomen uit werk en een laag inkomen komen relatief veel alleenstaanden (waaronder studenten) en alleenstaande ouders voor. Bij de groep met een niet langdurig laag inkomen is dit respectievelijk 34% en 20% terwijl dit bij huishoudens met een hoog- of middeninkomen 23% en 7% is.⁹

Relatief veel partners zonder inkomen

In de motie werd opgeroepen specifiek aandacht te besteden aan de situatie van de eenverdiener. De beste manier om naar het eenverdiener huishouden te kijken is om de invloed van de partner op het huishoudinkomen te bekijken. Bij paren zou de partner in de meeste gevallen een bijdrage kunnen leveren aan het huishoudinkomen. Bij een derde van de huishoudens met een laag inkomen ontvangt de partner geen inkomen uit werk, uitkering of overdracht. In de groep met een langdurig laag inkomen heeft 45% van de partners geen inkomen. Bij de midden- en hoge inkomens komt dit voor bij één op de tien huishoudens.

Er is wel een verschil tussen huishoudens met inkomen uit werk in loondienst en huishoudens met inkomen uit eigen bedrijfsvoering. Bij de groep met inkomen uit loondienst heeft ongeveer de helft van de partners geen eigen inkomen, bij de groep met inkomen uit eigen onderneming is dit 23% bij een niet langdurig laag inkomen en 35% bij een langdurig laag inkomen. Uit de cijfers is niet op te maken om welke reden een partner niet werkt.

⁸ Vermogen excl eigen woning

⁹ De verdeling voor huishoudens met een langdurig laag inkomen verschilt nauwelijks van de groep met een niet langdurig laag inkomen.

Vaker lage werkintensiteit bij tweeverdieners met een laag inkomen

Een laag inkomen komt dus vaker voor bij eenverdieners omdat de partner niet werkt en dus niet kan bijdragen aan het huishoudinkomen.

Voor de helft van de paren met een langdurig laag inkomen waarvan beide partners wel werken geldt dat de uren van beide partners opgeteld niet aan een fulltime werkweek komen, terwijl dit bij de niet-langdurig lage inkomens een derde is (34 procent).

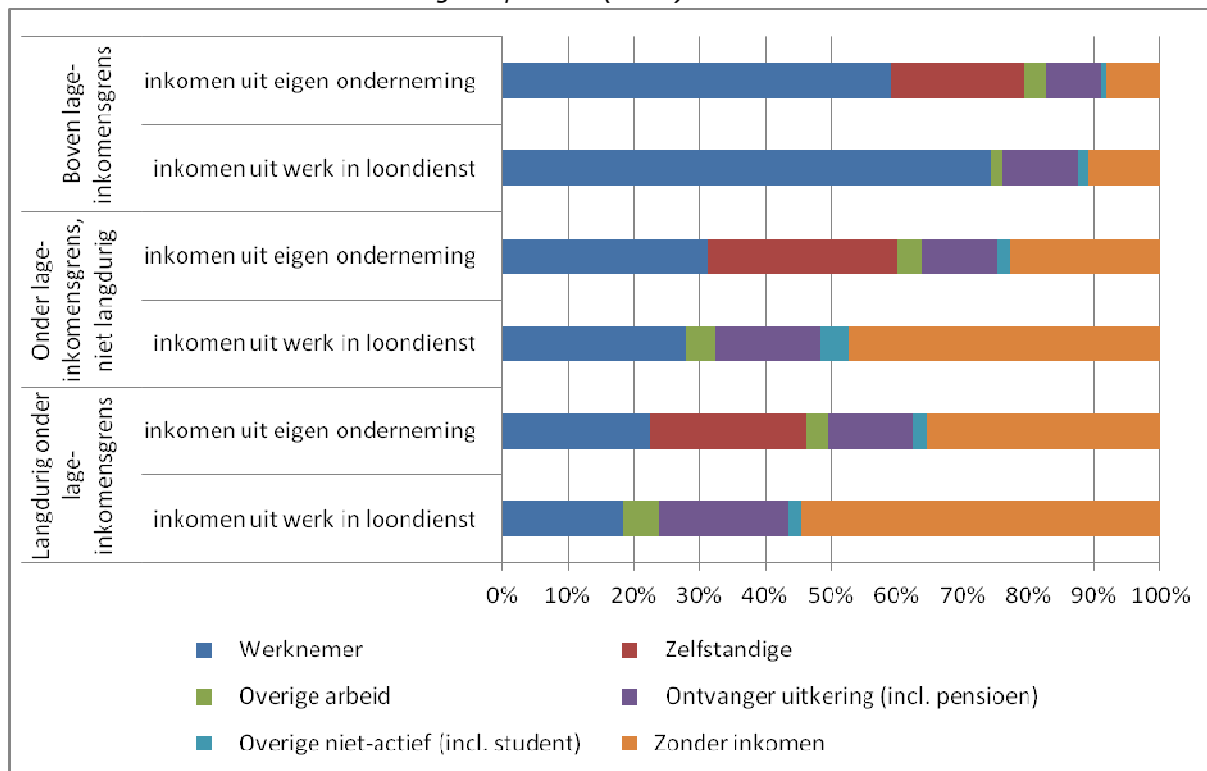
Datum

Onze referentie
2016-0000249048

Nauwelijks invloed door chronisch zieke partner

Het eerdere CBS rapport heeft ook gekeken naar huishoudens die langdurig onder de lange inkomensgrens zitten en waar de hoofdkostwinner of partner chronisch ziek is. Dit omdat een chronische ziekte of een langdurige beperking een reden kan zijn dat de hoofdkostwinner minder uren per week kan werken. Het eerdere rapport liet zien dat dit voorkomt, maar dat de verschillen in gewerkte uren klein zijn. Alleen het aantal uren dat de hoofdkostwinner minder werkt als hij of zij zelf een beperking heeft is volgens het CBS noemenswaardig, namelijk 4,5 uur minder per week. Voor het aantal gewerkte uren per week door de hoofdkostwinner maakt het niet uit of de partner chronisch ziek is. Van alle huishoudens met een laag inkomen is deze groep overigens zeer klein, namelijk 1%. Het was voor het CBS helaas niet mogelijk deze cijfers te actualiseren binnen de door de kamer gestelde termijn. Waarschijnlijk is dat deze groep klein is gebleven.

Grafiek 4: Sociaaleconomische categorie partner (2013)

Verder onderzoek door SCP en SER verkenning naar combinatiebanen

Omdat de gestelde termijn voor de motie te kort was om een extern onderzoek uit te schrijven, is de reikwijdte hier beperkt tot het noemen van de belangrijkste oorzaken en een beschrijving van de belangrijkste kenmerken van de groep. Inmiddels is duidelijk dat het SCP voor 2017 een uitgebreider onderzoek op de planning heeft staan naar werkende armen. In dit onderzoek zal ingegaan worden op de feiten en trends, gemeentelijke regelingen en zal een internationale vergelijking worden gemaakt. Verder verwacht ik, in lijn met mijn brief aan uw Kamer van 6 september jl., in december de SER verkenning naar combinatiebanen, waarbij ik specifiek aandacht heb gevraagd voor werkende armen en de positie van de eenverdiener.